

PANDÉMIA COVID-19 A JEJ DOPAD NA RELIGIOZITU V PODMIENKACH AKADÉMIE OZBROJENÝCH SÍL GEN. M. R. ŠTEFÁNKA – KOMPARÁCIA ZÁUJMU O DUCHOVNÉ AKTIVITY PRED A PO SKÚSENOSTI S PANDÉMIOU

THE COVID-19 PANDEMIC AND ITS IMPACT ON RELIGIOSITY IN THE CONDITIONS OF THE ACADEMY OF THE ARMED FORCES GEN. M. R. ŠTEFÁNIK – COMPARISON OF INTEREST IN SPIRITUAL ACTIVITIES BEFORE AND AFTER THE PANDEMIC EXPERIENCE

Tomáš HUĎA

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 24.04.2024

Schválený: 14.06.2024

Vydaný: 30.06.2024

ABSTRACT

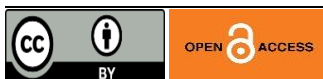
The COVID-19 pandemic caused by the spread of the SARS-CoV-2 coronavirus was an unprecedented experience for the whole world, which caught us unprepared not only from a medical, infectious or virological point of view, but even more so from a psychological, social and spiritual point of view. The pandemic meant a fundamental paradigm shift in religious life as well. Religiosity was limited to a personal and private level during the prohibition of religious services. Catholic priests celebrated Holy Mass in the online space, which, despite all the accompanying negatives, became a new form of apostolate and catechesis. In general, it is predicted that interest in religious services has decreased after the pandemic.

The goal of this study is to investigate the issue of post-pandemic religiosity and the subsequent comparison of pre-pandemic, pandemic and post-pandemic religiosity at the Academy of the Armed Forces of General M.R. Štefánik. The general opinion of religionists and pastoral theologians and forecasts after the pandemic are quite pessimistic. The answer to the question of whether post-pandemic religiosity is lower than its pre-pandemic form, is therefore key.

Based on the achieved results, we conclude that the post-pandemic religiosity of the Catholic tradition in the AOS is somewhat lower than in the pre-pandemic period. This is proven by the statistical data obtained by comparing individual months in the years 2018 – 2024. However, the differences in the achieved pre-pandemic and post-pandemic months and years are not significant; on the contrary: the number of participants in religious services increases every post-pandemic year, and it can be predicted that already in 2024 the statistical averages will equal those of 2019 or even slightly surpass them.

KEYWORDS

Academy, coronavirus, COVID, Holy mass, pandemic, participation, religiosity.

ÚVOD

Pandémia COVID-19 spôsobená šírením koronavírusu SARS-CoV-2 (ďalej len nový koronavírus) bola celosvetovo bezprecedentnou skúsenosťou, ktorá nás pristihla nepripravených nielen z medicínskeho, infektologického či virologického hľadiska, ale ešte viac z psychologického, spoločenského a duchovného hľadiska. Tejto pandémie síce predchádzali viac či menej geograficky determinované ochorenia spôsobené inými koronavírusmi ako boli SARS či MERS, tie sa však pre svoju nízku infekčnosť (avšak v prípade nákazy o to väčšiu zdravotnú závažnosť) podarilo izolovať na lokálnej úrovni. Pandémia vypukla v Číne ešte v decembri 2019, v Európe sa naplno prejavila začiatkom roku 2020. Slovenská republika bola do pandémie vtiahnutá 7. marca 2020, kedy sa na západnom Slovensku objavil prvý pozitívny prípad nákazy novým koronavírusom. Tým sa začalo pandemické obdobie sprevádzané rôznymi obmedzeniami, od nosenia rúšok a respirátorov, cez čiastočné obmedzenia, reštrikcie a povinné testovania, až po závažné celoplošné zákazy vychádzania (lockdownu), organizovania hromadných aktivít, okrem iného aj bohoslužieb a sviatostí. Ukončenie pandémie oddiaľovali aj nové mutácie nového koronavírusu.

Pandémia znamenala zásadnú zmenu paradigmy aj v náboženskom živote. Religiozita sa v čase zákazu bohoslužieb obmedzila na osobnú a súkromnú úroveň. Katolícki kňazi slávili sväté omše v online priestore, ktorý sa napriek všetkým sprievodným negatívam stal novou formou apoštolátu a katechizácie. Konferencia biskupov Slovenska (ďalej len KBS) zrušila povinnú účasť na nedeľných a sviatočných sv. omšiach a napriek neustálemu urgovaniu na úrade vlády SR sa musela zmieriť s veľmi bolestnou skúsenosťou zákazu bohoslužieb najmä v čase od 10. marca do 5. mája 2020, od 23. októbra do 1. novembra 2020 a od 23. decembra 2020 do 18. apríla 2021.

Samotná religiozita tak prešla určitou „očistou“. Vo všeobecnosti sa predikuje, že záujem o bohoslužby sa po pandémie znížil. Vyjadrenia typu „vypočuť si omšu“ v komfortnom ovzduší obývačiek (možno pri šálke kávy) mohli spôsobiť určitú duchovnú dystrofiu hraničiacu s pohodlnosťou a z nej prameniaca liturgickou letargiou. Je tomu naozaj tak? Táto štúdia dáva čiastočné odpovede na danú otázku. Je však viazaná na komparáciu predpandemickej a postpandemickej religiozity v podmienkach Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši (ďalej len AOS) a reflektuje jej religionistické determinanty a špecifiká.

Cieľ štúdie

Cieľom tejto štúdie je skúmanie problematiky postpandemickej religiozity a následná komparácia predpandemickej, pandemickej a postpandemickej religiozity na AOS. Všeobecná mienka religionistov a pastorálnych teológov a prognózy po pandémie je značne pesimistická. Kľúčovou je teda odpoveď na otázku, či je na AOS postpandemická religiozita nižšia ako jej forma pred pandemiou.

Metódy práce

V práci sme použili metódu analýzy známych, ale aj novozískaných poznatkov a ich zaradenie do syntetických konklúzií. Vo výskume boli použité údaje výskumu, ich sociologicko-religionistické vyhodnotenie a štatistické spracovanie, následnú komparáciu a ich systematizáciu.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Kľúčovou úlohou religionistiky ako kritickej a empirickej vedy o náboženstvách je historicky podmienená analýza jednej zo základných religionistických pojmov, ktorým je religiozita. Druhý nami pojednávaný terminologický fenomén je spätý s povinnosťou účasti na bohoslužbách, ktorý je charakteristický pre katolícku religiozitu.

1.1 Religiozita

Religiozita (tiež náboženskosť) je jednou zo základných antropologických konštant, ktorá je duchovnou súčasťou každého človeka (sic!) nezávisle od jeho konfesionalnej preferencie. Jedná sa o schopnosť človeka identifikovať sa s konkrétnymi náboženskými predstavami. Je v každom človeku, nezávisle od toho, či sa hlási k nejakej konkrétnej náboženskej denominácii alebo nie. Religiozita je špecifickým druhom metafyzického poznania zameraného na hľadanie odpovedí na substanciálne otázky o zmysle existencie človeka a pozitivisticky jestvujúceho sveta a kozmu a smerujú k najvyššiemu bytiu, ktorým je boh ako najvyššie bytie jestvujúce za noetickým horizontom (Anzenbacher, 1994). Religiozita nekladie dôraz na metodológiu či sémantiku, ale na intuíciu, profétizmus, mytológiu, kult, predstavivosť a slobodné zjavovanie sa božstva v priestore a čase.

Religiozitu chápeme ako základnú antropologickú konštantu, ktorá sa v špecifických podobách dejinne odhaľuje v konkrétnych náboženstvách. Zároveň je aj prienikom konkrétne formulovanej subjektívnej viery a konkrétneho náboženstva ako sociálno-kultúrneho fenoménu (Huďa, 2021).

Konkrétnymi formami religiozity sa zaoberá religionistika. Vo všeobecnosti je to empirická veda o náboženstvách. Termín religionistika je odvodené z latinského slovesa *re – ligere* (znovu zviazať) v zmysle objavovať všetko to, čo spája človeka s absolútnom (boh, božstvom). Formuje sa ako empirická, antropologická veda, ktorá skúma náboženské štruktúry sveta historicky a fenomenologicky ako zložitý, mnohvrstvomý jav z aspektu psychického, sociálno-kultúrneho i z aspektu viery človeka v určitú transcenciu, t. j. v interdisciplinárnej perspektíve (Komorovský, 1997). Skúma podstatu náboženstiev, ich štruktúru, sociálnu funkciu, dejinný vývoj, morálno-etické a kultúrno-spoločenské dôsledky na život jednotlivca, ako aj na život religióznej society. V súčasnosti sa využíva ako účinný prostriedok sociálnej inklúzie v multireligióznych ambientoch (tzv. teológia oslobodenia vo viacerých krajinách Latinskej Ameriky). Pri svojom bádani, zachovajúc si nestrannosť

a ideologickú nepredpojatosť, nepriorizuje žiadnu konkrétnu formu náboženstva. Kriticky a racionálne reflektuje individuálny a spoločenský príspevok náboženstiev a axiologicky porovnáva základné filozoficko-teologické premisy v jednotlivých náboženstvách (Hudča, 2023).

1.2 Povinná účasť na bohoslužbách

Dôležitým religionistickým fenoménom v katolíckej cirkvi je účasť na svätých omšiach v nedeľu a počas prikázaných sviatkov. Táto účasť na katolíckych bohoslužbách (sv. omšiach) v nedeľu a počas prikázaných sviatkov je pre všetkých pokrstených katolíckych veriacich bez výnimky obligátna (nielen odporúčaná), to znamená, že každého viaže vo svedomí pod hrozbou smrteľného hriechu. Táto požiadavka povinnosti je nadradená odporúčaniam. V súčasnosti sa žiaľ považuje viac za prežitok ako za pozitívny Boží príkaz, ktorý apeluje na slobodný úkon vôle. Tento záväzok vyplýva jednak z tretej požiadavky Dekalógu¹, ako aj z druhého cirkevného prikázania: „V nedeľu a v iné prikázané sviatky sú veriaci povinní zúčastniť sa na omši.“ (Kódex kánonického práva, 1983, kán. 1247)

Nedeľné slávenie Eucharistie vychádza zo židovského slávania soboty a je stredobodom života Cirkvi: Nedeľa, keď sa podľa apoštolskej tradície slávi veľkonočné tajomstvo, sa má v celej Cirkvi zachovávať ako prvotný prikázaný sviatok (Katechizmus katolíckej cirkvi, 1999, bod 2177). Prikázaniu zúčastniť sa na omši zadosťučiní, kto je prítomný na omši, kdekoľvek sa slávi v katolíckom obrade buď vo sviatočný deň, alebo večer predchádzajúceho dňa (Katechizmus katolíckej cirkvi, 1999, bod 2180). Katolícki veriaci sú povinní zúčastniť sa aj na slávení Eucharistie v prikázaných dňoch, ak len nie sú ospravedlnení z vážneho dôvodu (napríklad choroba, starostlivosť o dočatá) alebo dišpenzovaní vlastným farárom (Katechizmus katolíckej cirkvi, 1999, bod 2181).

Kódex kánonického práva (CIC) zaväzuje katolíckych veriacich k povinnej účasti na nedeľných svätých omšiach a na svätých omšiach počas prikázaných sviatkov (Kódex kánonického práva, 1983, kán. 1247). Zároveň špecifikuje konkrétne sviatky vzhľadom na dejinnú tradíciu cirkvi: „Nedeľa, keď sa podľa apoštolskej tradície slávi veľkonočné tajomstvo, sa má v celej Cirkvi zachovávať ako prvotný prikázaný sviatok. Takisto sa majú zachovávať dni Narodenia nášho Pána Ježiša Krista, Zjavenia, Nanebovstúpenia a Najsvätejšieho Kristovho Tela a Krvi, svätej Bohorodičky Márie, jej Nepoškvrneného počatia a Nanebovzatia, svätého Jozefa, svätých apoštolov Petra a Pavla a napokon Všetkých svätých“. (Kódex kánonického práva, 1983, kán. 1246, § 1). Niektoré z prikázaných sviatkov môže Konferencia biskupov po predchádzajúcom schválení Apoštolským stolcom zrušiť alebo preložiť na nedeľu (§ 2). KBS využila tento kánonický judikát jedine v prípade sviatku sv. Jozefa, kedy nezaväzuje veriacich katolíkov k povinnej účasti na svätej omši počas tohto sviatku. Tejto obligatórnej podmienke

¹ Desiat Božích prikázaní, „Desatoro“.

možno zadostúčiniť účasťou na omši, kdekoľvek sa slávi v katolíckom obrade, buď vo sviatočný deň alebo večer predchádzajúceho dňa (Kódex kánonického práva, 1983, kán. 1248, § 1).

Práve v období pandemických obmedzení a zákazov v súlade so spoločenskými nariadeniami bola zo strany KBS úprimná snaha upraviť alebo dišpenzovať veriacich od povinnej účasti na bohoslužbách v nedeľu a prikázané sviatky v snahe o ochranu zdravia a životov veriacich. Bolo to veľmi bolestné obdobie bez možnosti prežívať kresťanskú vieru ako ekleziálne spoločenstvo orientované kristologicky. Jednalo sa najmä vynútené dišpenzy na sviatky veľkonočného trojdňa v roku 2020 a 2021 a sviatkov Božieho narodenia v roku 2020. O tom však budeme pojednávať neskôr.

2 PRIEBEH PANDEMICKÝCH OBMEDZENÍ A ZÁKAZOV SÚVISIACICH S BOHOSLUŽBAMI

Mimoriadny stav spojený s pandémiou podstatne zasiahol aj do náboženského života všetkých náboženstiev a ich komunít. Predchádzajúci stav bol neutržateľný a bol potrebný nový *modus vivendi* pre návštevy chrámov, bohoslužieb, vysluhovaní sviatostí a svätenín. V tejto časti ponúkame chronologický prehľad zákazov a obmedzení spojenými s náboženskými úkonmi a bohoslužbami v kostoloch.

2.1 Prvý zákaz bohoslužieb od 10. marca do 5. mája 2020

Po prvom pozitívnom prípade nákazy vírusom SARS-CoV-2 na Slovensku dňa 6. marca 2020 boli prvé obmedzenia bohoslužieb, náboženských obradov, sviatostí a svätenín platné v dňoch od 10. do 23. marca 2020. Vtedajší predseda vlády SR Peter Pellegrini oznámil KBS rozhodnutie, že **s platnosťou od 10. marca do 23. marca 2020 sa nesmeli na území Slovenska sláviť verejné bohoslužby.**

Tento zákaz biskupi prijali s veľkou bolesťou, žiadali však všetkých kňazov a veriacich, aby ho rešpektovali. Verejné bohoslužby boli teda do 23. marca odvolané. Tam, kde to bolo možné, kostoly mali zostať pre súkromnú modlitbu otvorené. Veriaci boli vyzvaní k sledovaniu televíznych a rozhlasových prenosov bohoslužieb, ktoré sa konali neverejným spôsobom. Kňazi pokračovali v poskytovaní duchovnej starostlivosti o veriacich takými spôsobmi, ktoré neprotirečia vydanému nariadeniu (Konferencia biskupov Slovenska, 2020). Následne sa zákaz bohoslužieb predĺžil najskôr do 30. marca 2020 a ďalej do 5. mája 2020 (Katolícke noviny, 2020).

2.2 Účasť na bohoslužbách od 6. mája 2020

Účasť na bohoslužbách bola od 6. mája 2020 možná, avšak stále dobrovoľná, čo sa týka nedelí a sviatkov. **Sedenie bolo šachovnicové**, t.j. veriaci v kostole mohli využiť lavice alebo stoličky takým spôsobom, že medzi obsadenými miestami ostalo vždy jedno miesto voľné, a v každom nasledujúcom rade sa neobsadené miesto posunie o jedno do strany; tak, aby

Ľudia nesedeli v rade za sebou. Bolo potrebné bezpodmienečne dodržať ustanovenia: povinné boli rúška, dezinfekcia pri dverách, nepodávanie rúk, nepoužívanie otvorených nádobiek so svätenou vodou, dezinfekcia rúk kňazov pred rozdávaním svätého prijímania, rozdávanie Eucharistie do rúk (okrem prípadov objektívnej nemožnosti), dezinfekcia použitých nádob a taktiež pravidelná dezinfekcia priestorov, hlavne dotykových plôch, kľučiek, podláh a predmetov.

2.3 Druhý zákaz bohoslužieb od 15. októbra 2020

Od 15. októbra 2020 až do odvolania platil na Slovensku všeobecný zákaz verejných podujatí, ktorý sa týkal aj bohoslužieb. Slovenskí biskupi urobili všetko, čo sa dalo, aby zostala zachovaná aspoň minimálna možnosť verejného slávenia. Štátni predstavitelia však napriek tomu trvali na úplnom plošnom zákaze, jedine s výnimkou krstov, sobášov a pohrebov.

V danej situácii, po spoločnom rokovaní cez internet, sa všetci katolícki biskupi Slovenska jednotne rozhodli vydať nariadenie, aby verejné slávenie bohoslužieb bolo od 15. októbra až do odvolania všade pozastavené. Kňazi mohli sláviť bohoslužby súkromne, bez účasti veriacich, aby sa tak mohli slúžiť prijaté omšové úmysly.

Sviatosti bolo potrebné vysluhovať na individuálnej báze, bez spoločného zvolávania veriacich, teda tak, ako tomu bolo na začiatku prvej vlny pandémie nového koronavírusu. Len na pohreby, sobáše a krsty sa vzťahovala výnimka: mohli sa naďalej konať, ale s obmedzením počtu na jednu osobu na 15 štvorcových metrov vo vnútri; vonku bolo treba dodržiavať dvojmetrové rozostupy, pričom počet účastníkov vonku obmedzený nebol (Biskupstvo Banská Bystrica, 2020)

KBS v reakcii na toto ustanovenie uviedla: „Slovenskí biskupi urobili všetko, čo bolo v ich silách, aby zostala zachovaná aspoň základná, minimálna možnosť verejných slávení bohoslužieb. Boli ochotní prijať sprísnené obmedzenia alebo podmienky. Komunikovali s odborníkmi zo štábov, s predstaviteľmi štátu, s premiérom a napísali listy aj všetkým ministrom vlády SR - so žiadosťou o prehodnotenie všeobecného, plošného zákazu verejného slávenia. Napriek ich úsiliu mal **od 15. októbra 2020 takýto zákaz platiť**. Slovensko sa tak podľa všetkého stalo prvou a zatiaľ jedinou krajinou Európy, kde štát v druhej vlne nového koronavírusu plošne zakázal verejné bohoslužby. Jedinou výnimkou boli krsty, sobáše a pohreby.

Slovenskí biskupi v listoch predstaviteľom Slovenskej republiky vyjadrili, že sú ochotní štátu pomáhať, aby mohol náročnú situáciu s novým koronavírusom zvládnuť a že plne podporujú toto úsilie. Opakovane preto nástojili na dodržiavaní opatrení vo farnostiach, aby sa z chrámov nestali epicentrá nákazy. Z odstupom času možno konštatovať, že nič nenasvedčovalo tomu, že by sa tak stalo. Aj preto zostávalo mnoho veriacich prekvapených

z toho, že kým cestovať, chodiť do práce aj na nákupy, ba aj stolovať vonku bolo naďalej možné, konať bohoslužbu v chráme či pred ním možné nebolo.

Veriaci boli ochotní prinášať pre spoločné dobro aj veľké obete a prijať aj zásadné obmedzenia. No vziať im úplne priestor pre slávenie, to mnohí vnímali ako prejav praktického materializmu, ktorý duchovný život pokladá za zbytočný. Avizovaný spôsob opakovaného plošného "vypínania" náboženského života nieslo v sebe riziko zabudnutia na dôležité skutočnosti, konkrétne na dôstojnosť ľudskej osoby, ktorá má nielen telesné, ale aj duchovné potreby.

Biskupi čakali, kým to bolo možné, na reakciu predstaviteľov štátu. Ich postoj však zostal nezmenený. Pre lepšiu orientáciu v problematike obmedzení rozposlali kňazom list, ktorý bol v jednotlivých diecézach doplnený prípadnými ďalšími usmerneniami.“ (Konferencia biskupov Slovenska, 2020)²

Úrad verejného zdravotníctva vydal v stredu 14. októbra večer konečnú verziu opatrení, ktoré boli záväzné od štvrtka 15. októbra 2020. Z dokumentu bolo zrejmé, že hromadné podujatia napokon neboli zakázané úplne: bolo možné ich konať so zásadným obmedzením, teda **maximálne do 6 osôb**.

Po konzultácii s Úradom verejného zdravotníctva hovorca KBS Martin Kramara potvrdil informáciu, že toto pravidlo sa vzťahuje aj na bohoslužby. Znamenalo to, že slávenie verejných bohoslužieb zostalo možné, avšak s limitom 6 osôb, vrátane kňaza, podobne, ako to bolo napríklad aj v Českej republike.

„Hoci to nie je veľká zmena, bude predsa uskutočniteľné, aby na svätú omšu prišla napríklad aspoň rodina, na ktorej úmysel je daná bohoslužba slávená,“ povedal pre TK KBS Martin Kramara s tým, že KBS o danej veci už informovala biskupov, a momentálne sa pripravuje aktualizácia informácií pre kňazov (Konferencia biskupov Slovenska, 2020).

Bohoslužby v kaplnke AOS boli prispôbené tomuto novému modelu pandemických opatrení (6 osôb). Nedeľné bohoslužby boli dve až tri, podľa záujmu veriacich pri zachovaní pandemických opatrení.

2.4 Tretí zákaz bohoslužieb od 24. októbra do 1. novembra 2020

Vzhľadom na Uznesenie vlády Slovenskej republiky z 22. októbra 2020, ktoré obmedzovalo slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 24. októbra 2020 do 1. novembra 2020, bolo na dané obdobie potrebné **pozastaviť verejné slávenie bohoslužieb**, predtým obmedzené na 6 osôb. Výnimku z obmedzenia mal však aj naďalej pohreb blízkej osoby, uzavretie manželstva a krst. Tieto obrady sa mohli verejne sláviť podľa dovtedy platných pravidiel (Konferencia biskupov Slovenska, 2020).

² KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. Inštrukcie kňazom ohľadom plošného zákazu bohoslužieb. [online]. [cit. 12. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://m.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20201014034>

2.5 Obmedzenia bohoslužieb od 2. novembra 2020

Na základe Uznesenia Vlády SR č. 693 z 28.10.2020 a Vyhlášky č. 12 Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky z 29.10.2020 **bolo od 2. novembra 2020 opäť možné sláviť verejné bohoslužby pre tých, ktorí sa vedeli preukázať:**

- a) potvrdením o negatívnom výsledku RT-PCR testu vykonaným od 29. októbra 2020 do 1. novembra 2020 (alebo počas trvania zákazu vychádzania),
- b) certifikátom vydaným Ministerstvom zdravotníctva SR s negatívnym výsledkom antigénového testu certifikovaného na území EÚ na ochorenie COVID-19 vykonaným od 29. októbra 2020 do 1. novembra 2020 subjektom podieľajúcim sa na celoplošnom testovaní „Spoločná zodpovednosť“.

Verejné bohoslužby boli však stále ako hromadné podujatia limitované počtom 6 účastníkov. Chrámy mohli byť otvorené pre osobnú modlitbu a vysluhovanie sviatostí (podávanie svätého prijímania, svätá spoveď). Vysluhovanie sviatostí však bolo treba uskutočňovať individuálnym spôsobom tak, aby nenadobúdalo charakter hromadného podujatia. Limit pre počet prítomných v chráme pre osobnú modlitbu v jednom okamihu bol daný rozlohou chrámu: **počet prítomných pri osobných modlitbách nemohol prekročiť jednu osobu na 15m² plochy chrámu** (Farnosť Okoličné, 2020).

2.6 Zmeny obmedzení od 16. novembra 2020

Obnovené boli možnosti tzv. **šachovnicového sedenia**, ktoré sa používali aj pri uvoľňovaní opatrení v prvej vlne. Toto uvoľňujúce pravidlo malo výhradnú platnosť pre sediacich a využiť sa môže polovica existujúcej kapacity kostola. Napríklad, ak je v kostole 100 miest na sedenie, bohoslužby sa mohlo zúčastniť 50 veriacich.

Zároveň platilo, že nebol zrušený zákaz zhromažďovania. Pre verejné bohoslužby bola definovaná možnosť využiť polovicu miest na sedenie v chrámoch, ale nebolo možné pozývať ďalších ľudí, aby zaplnili aj miesto na státie, alebo sa zhromažďovali vo väčších počtoch pred chrámom (Konferencia biskupov Slovenska, 2020).³

³ Pozri aj: .MINISTERSTVO VNÚTRA SR. Vestník vlády SR, čiastka 20, ročník 2020. [online].[cit. 17. 02. 2024]. Dostupné na internete:

https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/vestnik_vlady_sr_2020/ciastka_16_2020.pdf:

Podľa § 48 ods. 4 písm. d), r), w) a y) zákona sa pre výkon hromadných podujatí podľa § 4 ods. 2 písm. b) ustanovujú nasledovné opatrenia:

- a) vstup a pobyt v kostole alebo v obdobných priestoroch slúžiacich na výkon obradov umožní len s prekrytými hornými dýchacími cestami rúškom, respirátorom bez výdychového ventilu, šalom alebo šatkou,
- b) pri vchode do kostola alebo do príslušných priestorov aplikovať dezinfekciu na ruky alebo poskytnúť jednorazové rukavice,
- c) dodržiavať vzdialenosť 2 metre medzi osobami; to neplatí na prípady u ktorých to vzhľadom na povahu obradu nie je možné,
- d) s výnimkou bohoslužieb s výlučne sediacimi veriacimi, počet účastníkov hromadného podujatia v interiérovom priestore v jednom okamihu nesmie prekročiť koncentráciu jedna osoba na 15 m²,

2.7 Zmeny a zákaz bohoslužieb od 23. decembra 2020 do 18. apríla 2021

Zhoršujúca sa epidemiologická situácia spôsobila, že sa jednotlivé okresné RÚVZ rozhodli zakázať verejné bohoslužby a spovede v kostoloch. Po okresoch Bardejov, Trnava a ďalších, boli na základe rozhodnutia a vyhlášky RÚVZ v Liptovskom Mikuláši v okresoch Ružomberok a Liptovský Mikuláš od stredy 23. decembra **zakázané verejné bohoslužby a spovede v interiéroch kostolov**. Opatrenie malo zabrániť šíreniu nového koronavírusu. Zákazy sa nevzťahovali na pohrebný obrad, obrad krstu a sobáša. Neplatilo tiež pre bohoslužby, ktoré sa mohli uskutočniť iba s účasťou celebranta s nevyhnutnou asistenciou pre online vysielanie (VYHLÁŠKA Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 20. december 2020).

2.8 Opatrenia platné od 19. apríla 2021

Od 19. apríla boli opäť umožnené verejné bohoslužby. Vyplývalo to z uznesenia vlády zo 16. apríla 2021 a vyhlášok Úradu verejného zdravotníctva SR (vyhláška 186 a 187). Vyhlášky stanovili pravidlá pre bohoslužby, obrady krstu, cirkevné a civilné obrady sobáša a pohrebu, za súčasného dodržiavania nasledujúcich podmienok:

1. Počet návštevníkov v kostole alebo obdobnom priestore v jednom okamihu nesmel prekročiť koncentráciu **jedného návštevníka na 15 m²** z plochy priestoru určeného pre návštevníkov.
2. **Ak táto plocha nedosahovala 90 m², mohlo sa tu nachádzať najviac 6 návštevníkov.** Do počtu zúčastnených sa nezapočítavali deti do 10 rokov v sprievode dospelé osoby (VYHLÁŠKA Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 16. apríl 2021).⁴

- e) dodržiavať respiračnú etiketu,
- f) z obradov vylúčiť osoby, ktoré majú nariadenú karanténu alebo akékoľvek príznaky respiračného infekčného ochorenia,
- g) dezinfikovať použité predmety slúžiace účelom obradu,
- h) pred rozdávaním svätého prijímania, posvätených chlebov, agapé si musí kňaz, či iná osoba zúčastňujúca sa tohto úkonu (ďalej len „rozdávajúci“) dezinfikovať ruky,
- i) v prípade kontaktu rozdáväjúceho s ústami veriaceho, si musí rozdáväjúci zakaždým vydezinfikovať ruky,
- j) zakazuje sa používať obrady pitia z jednej nádoby viac ako jednou osobou,
- k) zakazuje sa podávanie rúk,
- l) v priestoroch, kde sa vykonávajú obrady odstrániť nádoby s vodou,
- m) vykonávať častú dezinfekciu priestorov, hlavne dotykových plôch, kľučiek, podláh a predmetov,
- n) bohoslužby možno vykonávať len s výlučne sediacimi veriacimi a to tak, že: 1. je zabezpečené sedenie v každom druhom rade, alebo 2. medzi obsadenými miestami ostane jedno miesto neobsadené, pričom sekvencia obsadenia miest musí v radoch alternovať.

⁴ Vyhláška ďalej podrobnejšie určuje opatrenia, ktoré je stále nutné dodržať:

- a) vstup a pobyt v kostole alebo v obdobných priestoroch slúžiacich na výkon obradu umožniť len s náležite prekrytými hornými dýchacími cestami,
- b) pri vchode do kostola alebo do príslušných priestorov aplikovať dezinfekciu na ruky alebo poskytnúť jednorazové rukavice,
- c) dodržiavať vzdialenosť 2 metre medzi osobami; to neplatí na prípady u ktorých to vzhľadom na povahu obradu nie je možné,

Z uznesenia vlády vyplývalo, že pri ceste na pohreb blízkej osoby, uzavretie manželstva a krst sa nevyžaduje test. Rovnako nebol vyžadovaný ani na vstup na bohoslužbu. S účasťou verejnosti boli verejné bohoslužby doteraz zakázané od 1. januára 2021. Ich konanie sa riadilo COVID automatom. Predseda KBS Mons. Stanislav Zvolenský zareagoval takto: „Prežívanie viery v spoločenstve je omnoho plnohodnotnejšie než slávenie v online podobe. Je dobré, že od pondelka 19. apríla sa už môžeme stretnúť v chráme, hoci s obmedzeniami.

Pre veriacich je táto možnosť veľmi dôležitá: intenzívne si žiadajú, aby mohli pristupovať ku sviatostiam. Samozrejme, chápeme, že naďalej trvá vážnosť pandemickej situácie, a preto kňazov aj veriacich žiadame, aby pri sláveniach zodpovedne dodržali opatrenia a dbali na ochranu zdravia každého človeka“. (Konferencia biskupov Slovenska, 2021).⁵ „Kvôli limitovanej účasti - budú veriaci aj naďalej oslobodení od povinnosti byť prítomní na nedeľných bohoslužbách, ktoré budú až do úplného uvoľnenia opatrení pokračovať aj cez médiá alebo sociálne siete,“ dodal predseda KBS (Konferencia biskupov Slovenska, 2021).⁶

Pre kaplnku AOS, ktorá má cca 225 m², platilo, že sa na jednej bohoslužbe/omši mohli zúčastniť 15 veriacich. Tento počet bol zrovnateľný s počtom zúčastnených veriacich v období pred pandémiou a dostatočný pre všetkých záujemcov bohoslužieb počas pracovných a feriálnych dní. Nedeľné a slávnostné sv. omše boli z dôvodu protipandemických opatrení a záujmu veriacich zdvojené, a to 18,00 a 19,00 hodine.

2.9 Opatrenia od 17. mája 2021 a COVID automat

Slovensko sa **od 17. mája začalo riadiť aktualizovaným COVID automatom**, podľa ktorého boli opatrenia postavené na regionálnom princípe. Podmienky sa líšili v závislosti od

- d) dodržiavať respiračnú etiketu,
- e) z obradov vylúčiť osoby, ktoré majú nariadenú karanténu alebo akékoľvek príznaky respiračného infekčného ochorenia,
- f) dezinfikovať použité predmety slúžiace účelom obradu,
- g) v prípade kontaktu rozdáväjúceho s ústami veriaceho, si musí rozdáväjúci zakaždým vydezinfikovať ruky; pri prijímaní „pod obojím“ striktno dodržiavať iba podávanie chleba na ruku,
- h) zakazuje sa používať obrady pitia z jednej nádoby viac ako jednou osobou,
- i) zakazuje sa podávanie rúk,
- j) v priestoroch, kde sa vykonávajú obrady odstrániť nádoby s vodou,
- k) vykonávať častú dezinfekciu priestorov, hlavne dotykových plôch, kľučiek, podláh a predmetov,
- l) počet návštevníkov v kostole alebo obdobnom priestore v jednom okamihu nesmie prekročiť koncentráciu jeden návštevník na 15 m² z plochy priestoru určeného pre návštevníkov; to neplatí pre deti do 10 rokov v sprievode dospelaj osoby; pokiaľ plocha určená pre návštevníkov nedosahuje 90 m², v kostole alebo obdobnom priestore sa v jednom okamihu môže nachádzať najviac 6 návštevníkov; táto podmienka sa nevzťahuje na deti do 10 rokov v sprievode dospelaj osoby. KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. Pandemické opatrenia. [online].[cit. 18. 02. 2024]. Dostupné na internete: https://www.tkkbs.sk/koronavirus/pdf/vyhlasaka_186.pdf

⁵ KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. Pandemické opatrenia. [online].[cit. 19. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20210417004>

⁶ KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. Pandemické opatrenia. [online].[cit. 19. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20210417004>

epidemiologickej situácie v danom okrese. V závislosti od očkovania, prekonania či testovania sa začali používať nové kategórie:

- „základ“ – všetky osoby bez ohľadu na ich očkovanie, prekonanie choroby či výsledok testovania,
- OTP – osoby, ktoré sú plne očkované, testované (od odberu PCR 72 hodín, od Ag testu 48 hodín), alebo ochorenie COVID-19 prekonali za ostatných 180 dní,
- OP – osoby očkované a prekonané
- „kompletne zaočkovaná osoba“ – osoby, ktoré sú: (1) 14 dní po druhej dvojdávkovej vakcíny alebo (2) 21 dní po jednodávkovej vakcíne alebo (3) 14 dní po akejkoľvek dávke, ak osoba prekonala ochorenie COVID-19 za ostatných 180 dní.

Základné informácie o platných opatreniach pre slávenie svätých omší a obradov boli zverejnené na stránkach Tlačovej kancelárie KBS:

1. Konanie verejných bohoslužieb a obradov sa riadilo tzv. COVID automatom, priebežne aktualizovaná verzia bola vždy k dispozícii na stránke tkkbs.sk/automat aj s osobitnou sekciou podrobnejších informácií pre Cirkev.
2. Pre okresy v bordovej, červenej a ružovej farbe platilo obmedzenie 1 osoba na 15 metrov štvorcových (nepočítali sa deti do 10 rokov v sprievode dospelého). Ak bola plocha sály/kostola menšia ako 90 metrov štvorcových, najviac v nej mohli byť šesť ľudí.
3. V oranžových okresoch bolo v interiéri obmedzené sedenie na 25 percent kapacity a v exteriéri 50 percent kapacity, do 500 osôb v exteriéri, do 250 v interiéri. Na státie v interiéri 50 a v exteriéri 100.
4. Pri ceste na pohreb blízkej osoby, uzavretie manželstva a krst sa nevyžadoval test. Rovnako nebol vyžadovaný ani na vstup na bohoslužbu (Arcibiskupstvo Bratislava, 2021).

2.10 COVID automat platný od 26. septembra 2021

COVID automat platný od 26. septembra platil pre spoločenské aktivity. Okrem rôznych kultúrno-spoločenských a športových aktivít (napr. divadelné predstavenia, svadby, pohreby, či športové zápasy) sa týkal aj obmedzení na bohoslužbách a prijímaní sviatostí.

Stupeň	Monitoring	Ostražitosť	1. stupeň ohrozenia	2. stupeň ohrozenia	3. stupeň ohrozenia
BOHOSLUŽBY	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu Povinný zoznam účastníkov	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu Povinný zoznam účastníkov	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Maximálne 100 osôb Povinný zoznam účastníkov za prísnych protiepidemických opatrení
	OTP: Na státie max 50% kapacity, na sedenie v interiéri aj exteriéri 75%. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 5000 osôb v exteriéri, do 2500 v interiéri	OTP: V interiéri sedenie na 25% a v exteriéri 50% kapacity. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 1000 osôb v exteriéri, do 500 v interiéri	OTP: Maximálne 25% kapacity. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 150 osôb Povinný zoznam účastníkov	OTP: Maximálne 25% kapacity. Maximálne 50 osôb Povinný zoznam účastníkov	OTP: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov
	ZÁKLAD: Na státie max 50% kapacity, na sedenie v interiéri aj exteriéri 75%, maximálne však do 1000 osôb v exteriéri, do 500 v interiéri Obmedzenia podľa plochy priestoru	ZÁKLAD: V interiéri sedenie na 25% a v exteriéri 50% kapacity, maximálne však do 200 osôb v exteriéri, do 100 v interiéri, na státie v exteriéri 100 a v interiéri 50 Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 25m ² Povinný zoznam účastníkov

Obrázok 1 COVID automat platný od 26. septembra 2021

Zdroj: tkkbs.sk

2.11 COVID automat platný od 11. októbra 2021

Pre výkon bohoslužieb, cirkevné alebo civilné verzie sobášneho obradu, pohrebného obradu a obradu krstu boli ustanovené nasledovné opatrenia:

- dezinfikovať použité predmety slúžiace účelom obradu,
- v prípade kontaktu rozdáväjúceho s ústami veriaceho, si musel rozdáväjúci zakaždým vydezinfikovať ruky; pri prijímaní „pod obojím“⁷ použiť pri každom prijímajúcom vždy novú lyžičku,
- zakázalo sa používanie obradov pitia z jednej nádoby viac ako jednou osobou,
- v priestoroch, kde sa vykonávali obrady bol organizátor povinný odstrániť nádoby s vodou,
- pre maximálne kapacity hromadného podujatia cirkevných a civilných verzií sobášneho obradu, či obradu krstu sa používali ustanovenia § 2 ods. 2,
- organizátor bohoslužieb bol povinný obmedziť najvyšší počet účastníkov na:
 - jednu osobu na 25 m² podlahovej plochy priestoru, kde sa podujatie uskutočnilo, v územných obvodoch okresov zaradených v 3. stupni ohrozenia podľa COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia aj

⁷ Myslí sa tým prijímanie pod oboma spôsobmi – chleba a vína.

- iným osobám ako osobám v režime OTP; pokiaľ bola podlahová plocha menšia ako 150 m², v priestore sa v jednom okamihu mohlo nachádzať najviac 6 osôb,
2. jednu osobu na 15 m² podlahovej plochy priestoru, kde sa podujatie uskutočnilo, v územných obvodoch okresov zaradených v 3. stupni ohrozenia podľa COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia výlučne osobám ako osobám v režime OTP; pokiaľ bola podlahová plocha menšia ako 90 m², v priestore sa v jednom okamihu mohlo nachádzať najviac 6 osôb,
 3. jednu osobu na 15 m² podlahovej plochy priestoru, kde sa podujatie uskutočnilo, v územných obvodoch okresov zaradených v 2. stupni ohrozenia podľa COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia aj iným osobám ako osobám v režime OTP; pokiaľ bola podlahová plocha menšia ako 90 m², v priestore sa v jednom okamihu mohlo nachádzať najviac 6 osôb,
 4. maximálne 25% kapacity priestorov hromadného podujatia do kapacity 50 osôb, pre hromadné podujatia organizované v 2. stupni ohrozenia COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia výlučne osobám v režime OTP,
 5. jednu osobu na 15 m² podlahovej plochy priestoru, kde sa podujatie uskutočnilo, v územných obvodoch okresov zaradených v 1. stupni ohrozenia podľa COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia aj iným osobám ako osobám v režime OTP; pokiaľ bola podlahová plocha menšia ako 150 m², v priestore sa v jednom okamihu mohlo nachádzať najviac 10 osôb,
 6. maximálne 25% kapacity priestorov hromadného podujatia, alebo pokiaľ nebola definovaná kapacita priestorov do počtu 150 osôb, pre hromadné podujatia organizované v 1. stupni ohrozenia COVID automatu, pokiaľ organizátor umožnil vstup do priestorov hromadného podujatia výlučne osobám v režime OTP (VYHLÁŠKA Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 7. október 2021).

Počet účastníkov bohoslužieb/omší v kaplnke AOS sa prísne riadil COVID automatom. V tomto období, keď bol okres Liptovský Mikuláš v 1. až 3. stupni ohrozenia, bol ešte pred bohoslužbou vypracovaný zoznam prítomných s kontaktmi na nich. Režim „základ“ nebol použitý ani raz, využili sme režim OTP.

2.12 COVID automat platný od 18. novembra 2021

COVID automat, ktorý platil od 18 novembra 2021 sa v obmedzeniach na bohoslužbách výrazne nelíšil od predošlých COVID automatov.

OPATRENIA PLATNÉ PRE CIRKVI

Stupeň	Monitoring	Ostražitosť	1. stupeň ohrozenia	2. stupeň ohrozenia	3. stupeň ohrozenia
BOHOSLUŽBY	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu Povinný zoznam účastníkov	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Bez limitu Povinný zoznam účastníkov	KOMPLETNE ZAOČKOVANÍ: Maximálne 100 osôb Povinný zoznam účastníkov za prísnych protiepidemických opatrení
	OTP: Na státie max 50% kapacity, na sedenie v interiéri aj exteriéri 75%. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 5000 osôb v exteriéri, do 2500 v interiéri	OTP: V interiéri sedenie na 25% a v exteriéri 50% kapacity. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 1000 osôb v exteriéri, do 500 v interiéri	OTP: Maximálne 25% kapacity. Pokiaľ nie je určiteľná kapacita maximálne do 150 osôb Povinný zoznam účastníkov	OTP: Maximálne 25% kapacity. Maximálne 50 osôb Povinný zoznam účastníkov	OTP: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov
	ZÁKLAD: Na státie max 50% kapacity, na sedenie v interiéri aj exteriéri 75%, maximálne však do 1000 osôb v exteriéri, do 500 v interiéri Obmedzenia podľa plochy priestoru	ZÁKLAD: V interiéri sedenie na 25% a v exteriéri 50% kapacity, maximálne však do 200 osôb v exteriéri, do 100 v interiéri, na státie v exteriéri 100 a v interiéri 50 Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 15m ² Povinný zoznam účastníkov	ZÁKLAD: Max 1 osoba na 25m ² Povinný zoznam účastníkov

Obrázok 2 COVID automat platný od 18. novembra 2021

Zdroj: *tkkbs.sk***2.13 Zmeny opatrení účinné od 26. februára 2022**

Od soboty 26. februára mohli prísť na sväté omše aj nezaočkovaní ľudia. Vyplynulo to z rozhodnutia Vlády Slovenskej republiky, ktorá v danom období bohoslužby považovala za nízkorizikové podujatia. Presné pravidlá určila vyhláška Úradu verejného zdravotníctva. Vláda 23. februára 2022 **zrušila režimy OTP, OP, OP+ s obmedzeniami**. Začiatok platnosti od soboty 26. februára. Znamenalo to, že na sväté omše mohli prísť aj nezaočkovaní ľudia. Podľa schváleného materiálu z dielne rezortu zdravotníctva sa pri nízkych a stredne rizikových podujatiach (medzi ktoré patria aj bohoslužby) mala **od 26. februára zvýšiť maximálna kapacita na 500 osôb alebo maximálne na 50 percent kapacity** (Konferencia biskupov Slovenska, 2022).

2.14 Zmeny od 14. marca 2022

Od 14. marca nastali zmeny v organizácii hromadných podujatí – **prichádza k takmer úplnému uvoľneniu pandemických opatrení v kostoloch a pri bohoslužbách**.

Na základe vyhlášky úradu verejného zdravotníctva (ÚVZ) slovenskí katolícki biskupi zverejnili nasledovné usmernenie:

1. **V kostoloch zostalo v platnosti nosenie respirátorov (min. FFP2).** Táto povinnosť však neplatila pre ženícha a nevestu pri sobáši.
2. Zároveň bolo treba vziať na vedomie, že všetky ostatné pandemické obmedzenia boli odvolané. Preto bolo možné vrátiť sa k používaniu sväteničiek a k znaku pokoja. Kostol mohol navštevovať každý, bez ohľadu na zaočkovanie či testovanie. Taktiež boli zrušené obmedzenia v počte veriacich na bohoslužbách.
3. Sväté prijímanie bolo možné rozdávať do úst aj do rúk: kňazi mali rešpektovať slobodné rozhodnutie jednotlivých veriacich. Samozrejme, na farskej úrovni sa dalo dohodnúť taký spôsob, aby prijímala najskôr jedna, a následne druhá časť veriacich, a zbral sa tak ohľad na ochranu zdravia zraniteľných.
4. Dôležitou bola naďalej duchovná príprava a nevyhnutnou pre prijatie Eucharistie bola vždy posväcujúca milosť, čo bolo nevyhnutné veriacim náležite pripomínať v katechéze. Slovenskí biskupi zároveň veriacich povzbudili k obnoveniu aktívnej, pravidelnej účasti na bohoslužbách.

Biskupi Slovenska na tieto zmeny reagovali takto: „Sme radi, že súčasná epidemická situácia na Slovensku umožňuje aktuálne uvoľnenie pandemických opatrení. Túžiac, že by tieto uvoľnenia boli trvalé a pamätajúc na ochranu zdravia zraniteľných dodržiavajme respiračnú etiketu i ďalšie zásady bezpečnej účasti na bohoslužbách.“ (Arcibiskupstvo Bratislava, 2022)⁸

2.15 Zrušenie povinnosti nosenia respirátorov

Nosenie respirátorov od štvrtka 21. apríla 2022 sa stalo povinným len v domovoch sociálnych služieb a nemocniciach. Účasť na bohoslužbách nebola spojená s povinným nosením respirátorov. Zrušila sa tiež povinná karanténa po kontakte s pozitívne testovanou osobou. Respirátory mali byť povinné už iba v zariadeniach sociálnej starostlivosti, a to pre návštevníkov a personál pri kontakte s pacientom. V tom istom režime to platilo aj v nemocniciach a iných zdravotníckych zariadeniach. Platiť malo viacero výnimiek (Ministerstvo vnútra, 2022).

3 PRAKTICKÁ ČASŤ

Religiozita je súborom vnútorných pohnútok, ktoré sú slobodným súhlasom s transcendentnými pravdami o Bohu a vonkajších prejavov veriaceho spoločenstva, ktoré sa prejavuje v liturgii (kulte). V našom geografickom priestore (ako aj v predkladanej štúdii) sa tieto dve duchovné platformy podstatne prelínajú v kresťanskej bohoslužbe a v katolíckom prostredí v participácii na svätej omši. Na základe týchto predikcií je legitímne považovať za elementárny prejav religiozity práve účasť na bohoslužbe (katolíckej omši).

⁸ ARCIBISKUPSTVO BRATISLAVA. Zmeny v organizácii bohoslužieb platné od 14. marca 2022. [online]. [cit. 28. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.abuba.sk/abuba/node/1190>.

3.1 Výskum religiozity v rokoch 2018 – 2024

V tejto časti prinášame výsledky záujmu o katolícke bohoslužby a omše v období od 1. novembra 2018 do 29. februára 2024. Mesiace marec 2020 a apríl 2021 sme v závislosti od podstatných pandemických zmien rozdelili do dvoch častí: marec 2020 v období pred pandémiou a marec' 2020 v pandemickom období spojeným s úplným zákazom bohoslužieb. Taktiež sme rozlíšili apríl 2021 (zákaz bohoslužieb) a apríl' 2021, ktorý znamenal otvorenie možnosti bohoslužieb s obmedzeniami.

V tejto časti uvádzame tabuľky, ktoré hovoria o početnosti omší v jednotlivých mesiacoch, celkový počet účastníkov a ich priemernú účasť na jednej omši v danom mesiaci a roku.

Tabuľka 1 Údaje za rok 2018

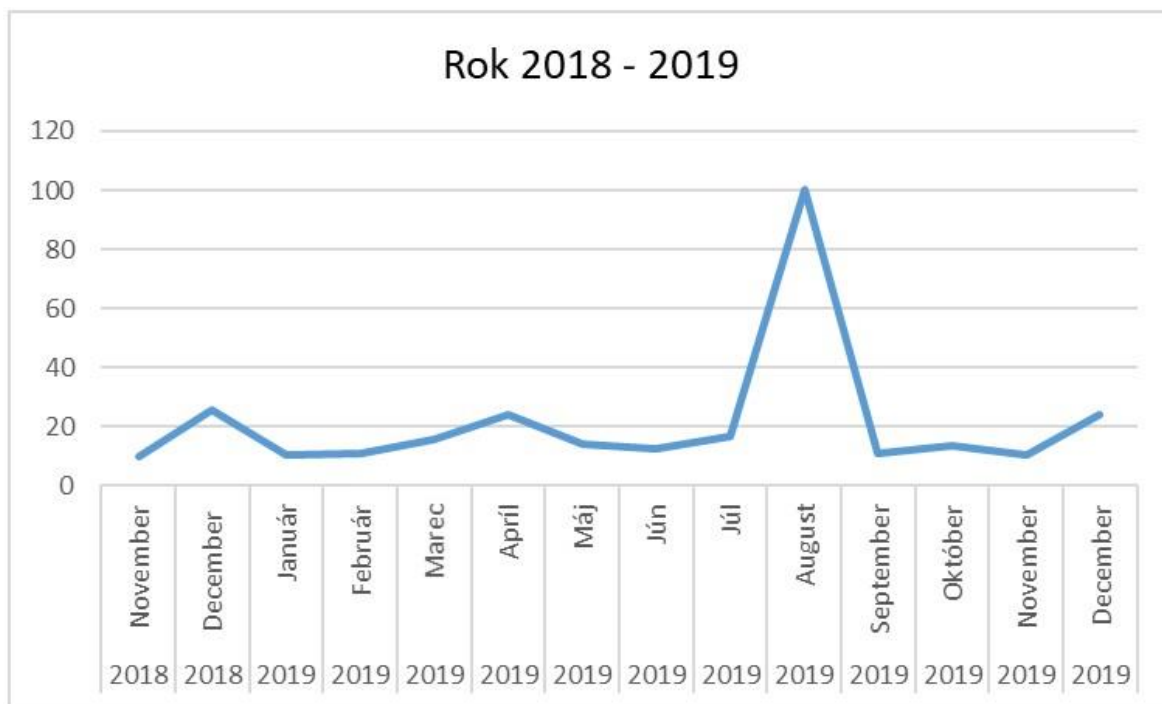
Rok 2018	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
November	17	168	9,89
December	15	382	25,47
Spolu	32	550	17,19

Zdroj: autor

Tabuľka 2 Údaje za rok 2019

Rok 2019	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
Január	20	203	10,15
Február	23	257	11,17
Marec	20	314	15,7
Apríl	23	550	23,91
Máj	24	337	14,04
Jún	21	257	12,23
Júl	28	467	16,68
August	1	110	110
September	26	288	11,08
Október	26	355	13,56
November	26	276	10,62
December	22	533	24,23
Spolu	260	3947	15,18

Zdroj: autor

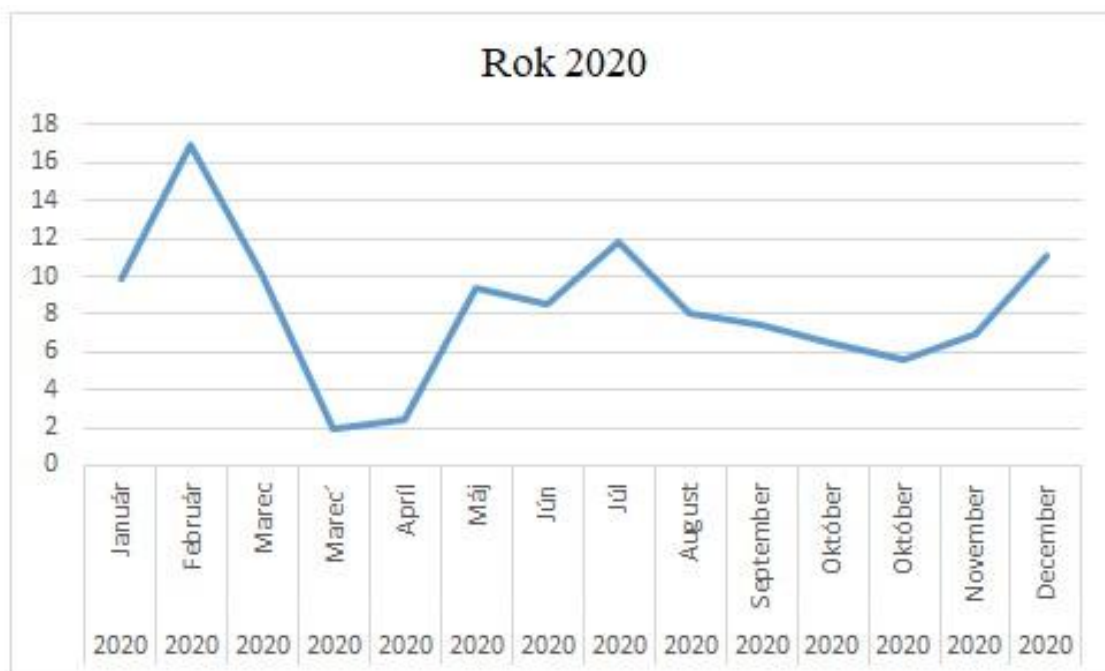
Graf 1 Grafické znázornenie religiozity za roky 2018 – 2019

Zdroj: autor

Tabuľka 3 Údaje za rok 2020

Rok 2020	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
Január	15	149	9,93
Február	19	322	16,95
Marec	7	71	10,14
Marec'	9	18	2
Apríl	23	56	2,43
Máj	1	2	2
Máj	14	144	10,29
Jún	23	197	8,57
Júl	20	237	11,85
August	2	16	8
September	26	193	7,42
Október	11	71	6,45
Október	14	79	5,64
November	21	147	7
December	17	188	11,06
Spolu pred pan	41	542	13,22
Spolu zákaz	33	76	2,3
Spolu bez obm.	95	858	9,03
Spolu s obm.	52	414	7,97
Spolu	221	1890	8,55

Zdroj: autor

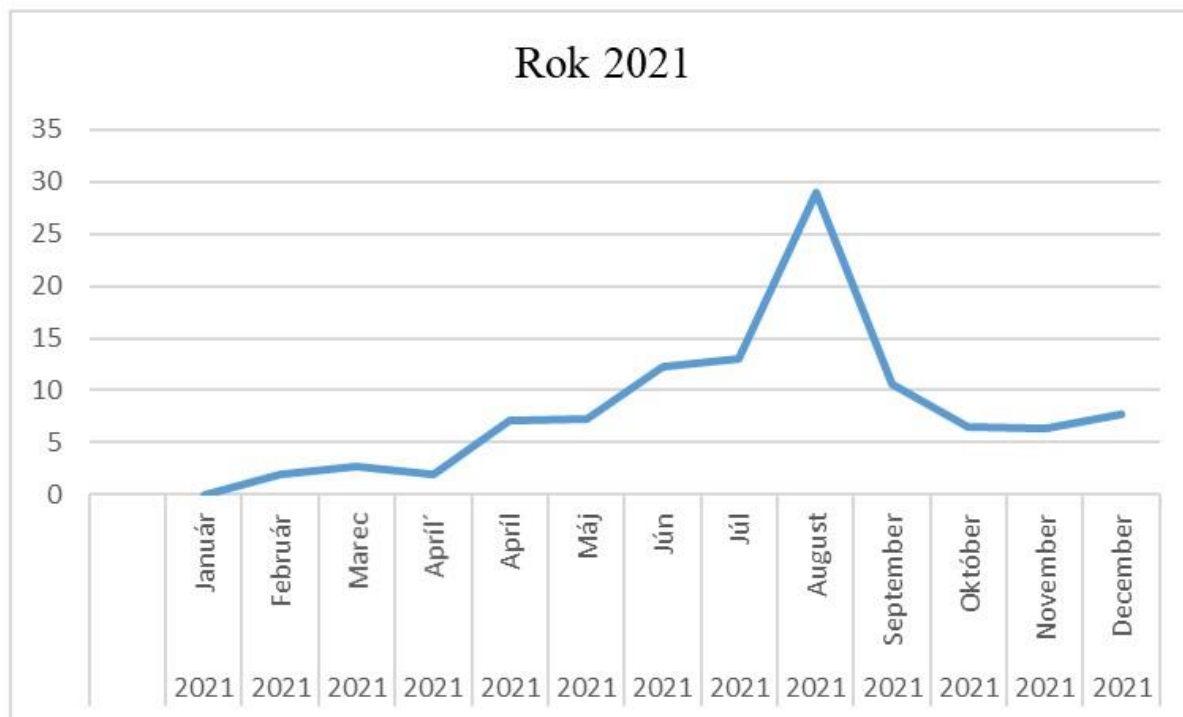
Graf 2 Grafické znázornenie religiozity za rok 2020

Zdroj: autor

Tabuľka 4 Údaje za rok 2021

Rok 2021	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
Január	-	-	-
Február	3	6	2
Marec	3	8	2,67
Apríl	1	2	2
Apríl'	9	64	7,11
Máj	24	176	7,33
Jún	24	296	12,33
Júl	24	311	12,96
August	2	58	29
September	20	212	10,6
Október	17	111	6,53
November	13	82	6,31
December	15	116	7,73
Spolu zákaz	7	16	2,29
Spolu s obm.	148	1426	9,64
Spolu	155	1442	9,3

Zdroj: autor

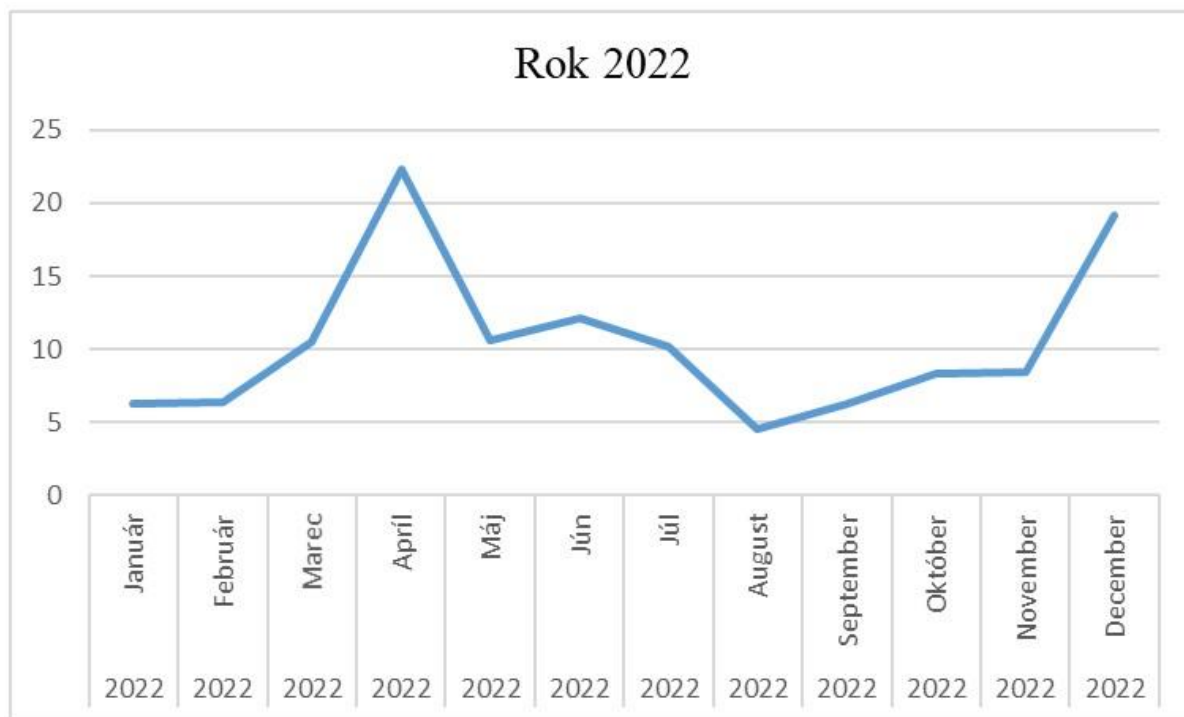
Graf 3 Grafické znázornenie religiozity za rok 2021

Zdroj: autor

Tabuľka 5 Údaje za rok 2022

Rok 2022	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
Január	15	95	6,3
Február	14	89	6,36
Marec	27	284	10,52
Apríl	22	491	22,32
Máj	26	276	10,62
Jún	21	254	12,1
Júl	24	243	10,13
August	4	18	4,5
September	15	94	6,27
Október	21	175	8,33
November	23	193	8,39
December	16	307	19,19
Spolu	228	2519	11,05

Zdroj: autor

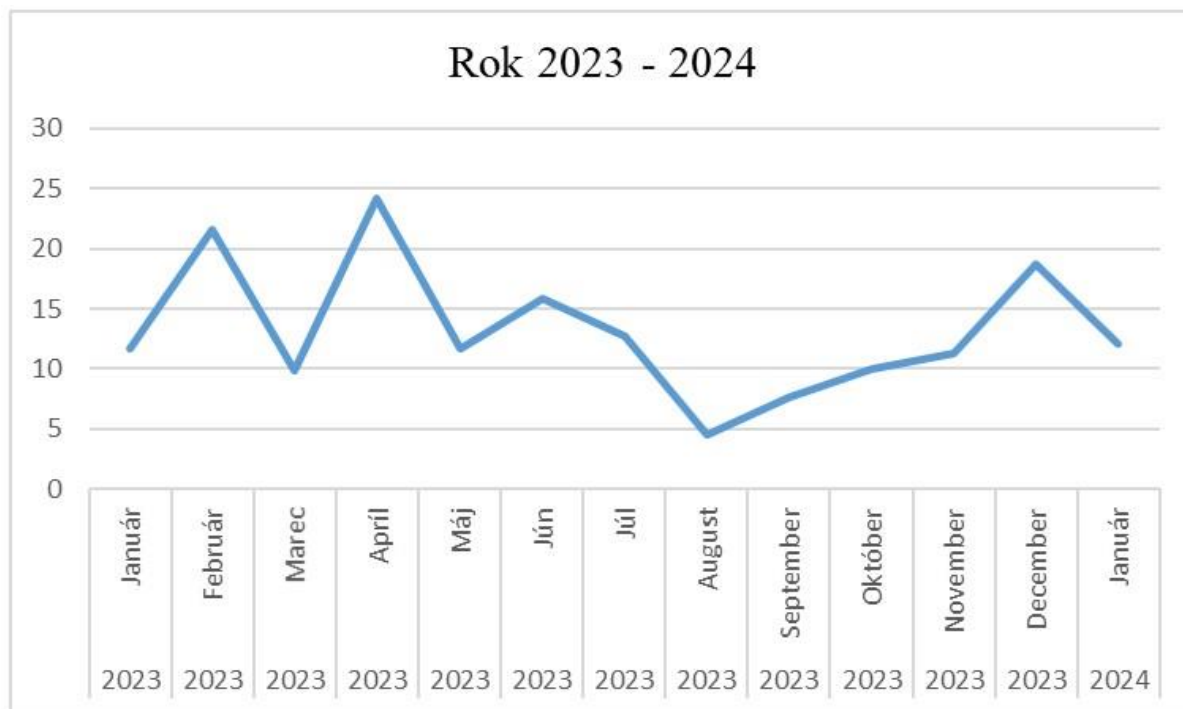
Graf 4 Grafické znázornenie religiozity za rok 2022

Zdroj: autor

Tabuľka 6 Údaje za rok 2023 - 2024

Rok 2023	Počet omší/mesiac	Celkový počet veriacich	Priemer veriacich na omši
Január	17	199	11,71
Február	17	367	21,59
Marec	25	248	9,92
Apríl	19	459	24,16
Máj	22	258	11,73
Jún	26	413	15,88
Júl	23	292	12,7
August	2	9	4,5
September	18	138	7,67
Október	24	239	9,96
November	23	261	11,35
December	18	338	18,78
Spolu 2023	234	3221	13,76
Január	18	218	12,11
Február	25	430	17,2
Spolu 2024	43	648	15,07

Zdroj: autor

Graf 5 Grafické znázornenie za roky 2023 - 2024

Zdroj: autor

4 VÝSLEDKY VÝSKUMU: ZMENILA SA RELIGIOZITA PO PANDÉMII?

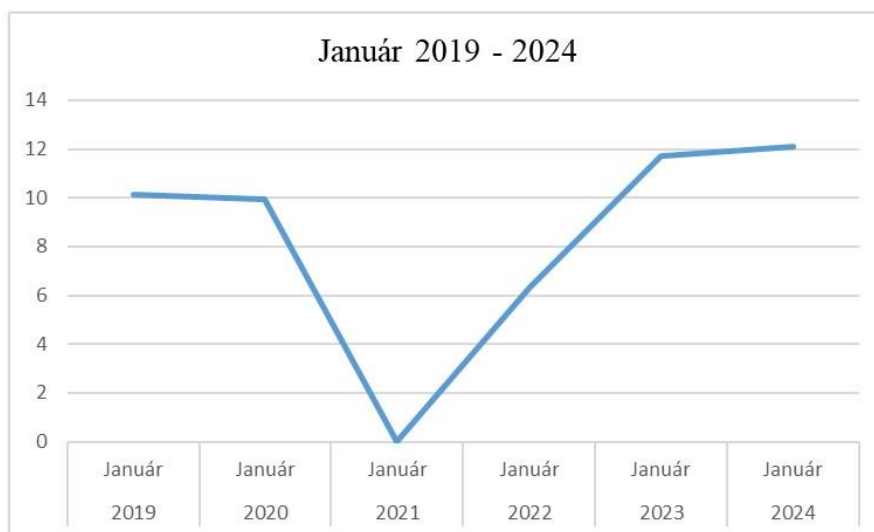
Stanovenie začiatku pandémie. Pri porovnaní výsledkov sme zvažili niekoľko faktorov. Bolo potrebné predovšetkým stanoviť dobu pred pandemiou, ktorá skončila s prvými obmedzeniami a zatváraním kostolov dňa 10. marca 2020. Tento deň bol pre nás začiatkom pandemického obdobia, ktoré významne poznamenalo aj náboženský a bohoslužobný život.

Pandemické obdobie. Vzhľadom na to, že pandemické opatrenia, ktoré sa menili v závislosti od infekčnosti a incidencie, sa týkali hromadných opatrení, a tým aj bohoslužieb, stanovili sme, že pandemický stav na bohoslužbách v kaplnke trval od 10. marca do 19. apríla 2021. Aj keď k definitívnemu uvoľneniu pri organizovaní bohoslužieb došlo až v marci 2022, opatrenia v období od 19. apríla 2021 do 14. marca 2022 – COVID semaforey a obmedzenia typu 1 osoba na 15 m² alebo 25 m² alebo opatrenia OP, OTP, OTP+, režim základ a i. – neboli tak významné a obmedzujúce, aby veriaci farnosti nemohli navštíviť bohoslužby v kaplnke AOS, pokiaľ boli zaočkovaní, prekonaní, testovaní a pod. Umožnila to veľká kapacita kaplnky, ktorá bola prakticky využívaná a obsadzovaná rovnako pred pandemiou ako aj v záverečnej fáze boja proti uvedenej pandemickej chorobe

Postpandemické obdobie. Ukončenie pandemického obdobia pri bohoslužbách možno stanoviť na 21. marca 2022. Od tohto termínu prišlo k takmer úplnému uvoľneniu pandemických opatrení v kostoloch a pri bohoslužbách.

5 STANOVENÉ POSTULÁTY

Naše závery sú založené na premise, že najobjektívnejšie výsledky pre porovnanie predpandemickej a postpandemickej religiozity získame komparáciou jednotlivých mesiacov v rôznych rokoch 2018 - 2024. Tak dosiahneme relevantné výstupné údaje, nakoľko je nanajvýš vhodné porovnať napr. apríl 2019 s aprílom 2022 a 2023, máj 2019 s májom 2022 a 2023 a pod. Ak teda porovnáme akýkoľvek mesiac v roku pred pandémiou a rovnakým mesiacom v roku po pandémii, až potom sa nám ponúknú objektívne údaje k vysloveniu záverečného dosiahnutého výsledku.

Graf 6 Grafické porovnanie: január 2019 - 2024

Zdroj: autor

Graf 7 Grafické porovnanie: február 2019 - 2023

Zdroj: autor

Graf 8 Grafické porovnanie: marec 2019 - 2023

Zdroj: autor

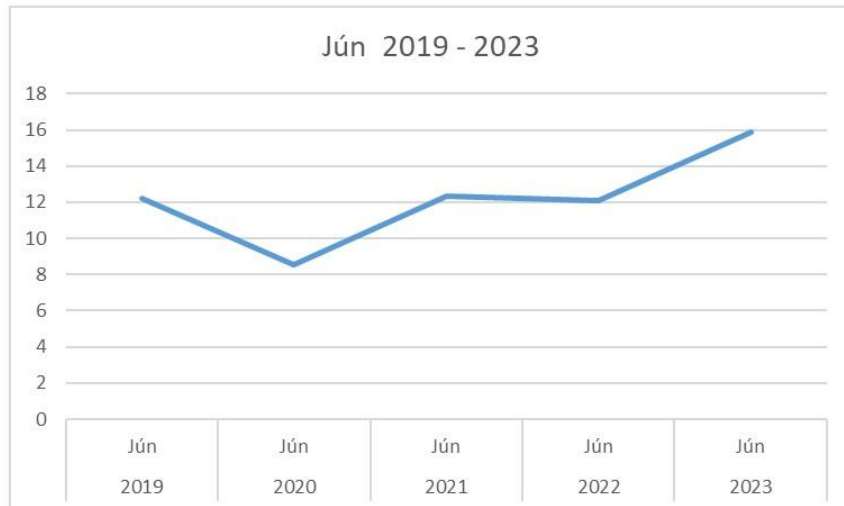
Graf 9 Grafické porovnanie: apríl 2019 – 2023

Zdroj: autor

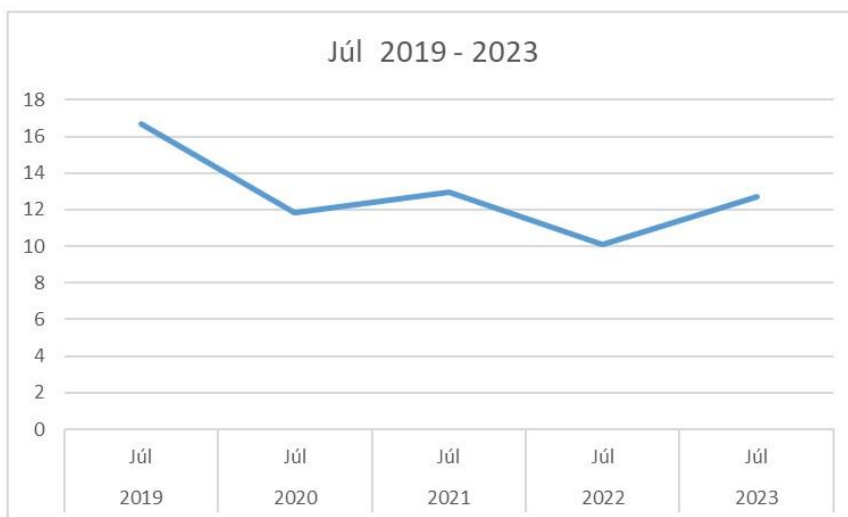
Graf 10 Grafické porovnanie: máj 2019 - 2023

Zdroj: autor

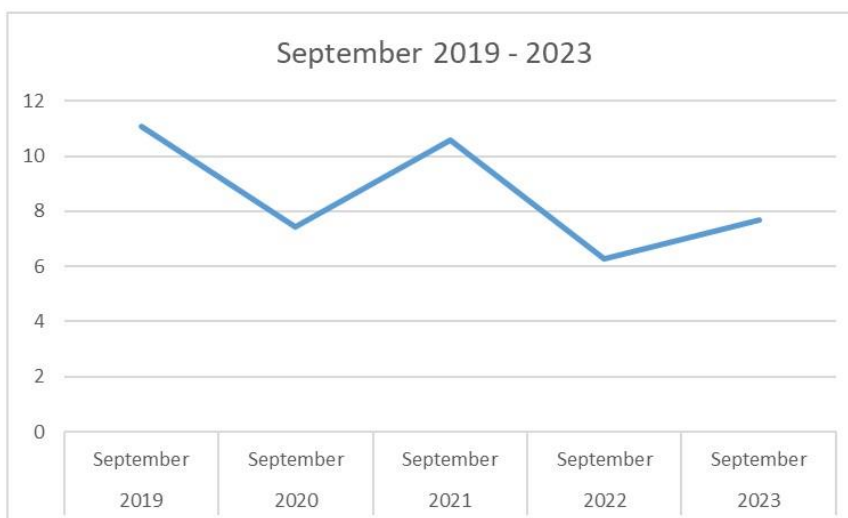
Graf 11 Grafické porovnanie: jún 2019 - 2023

Zdroj: autor

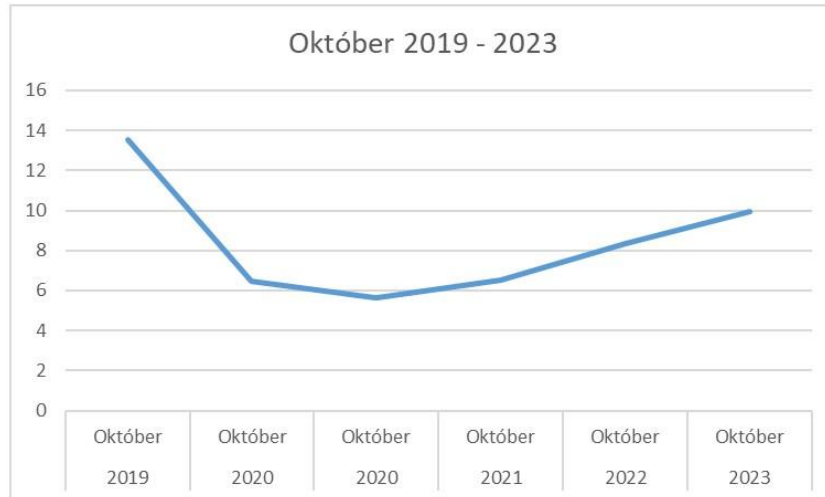
Graf 12 Grafické porovnanie: júl 2019 – 2023

Zdroj: autor

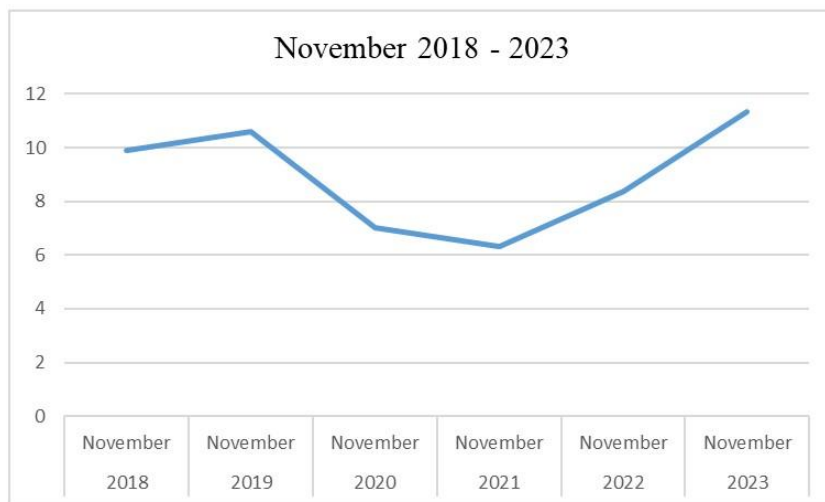
Graf 13 Grafické porovnanie: september 2019 – 2023

Zdroj: autor

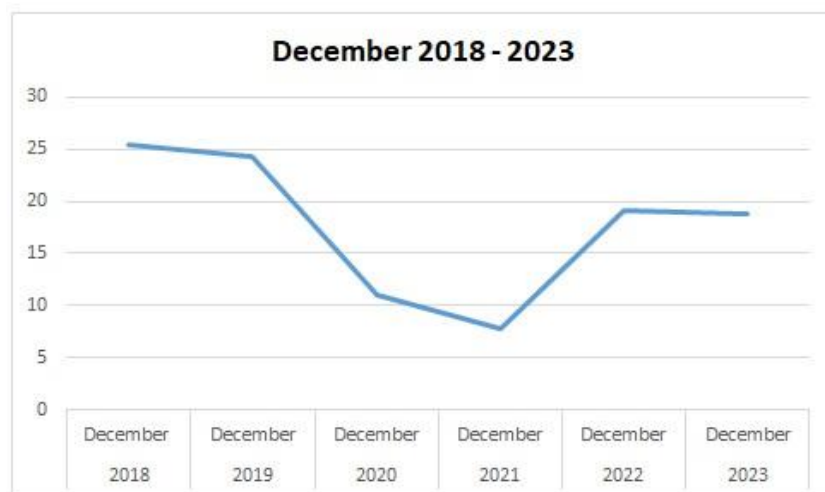
Graf 14 Grafické porovnanie: október 2019 - 2023

Zdroj: autor

Graf 15 Grafické porovnanie: november 2018 - 2023

Zdroj: autor

Graf 16 Grafické porovnanie: december 2018 – 2023

Zdroj: autor

Tabuľka 7 Nárast resp. pokles religiozity v jednotlivých mesiacoch pri porovnaní predpandemického a postpandemického obdobia

1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	12
+	+	-	=	-	+	-	-	-	+	-

Zdroj: autor

Graf 17 Priemerná účasť veriacich na bohoslužbách za obdobie rokov 2019 – 2023

Zdroj: autor

6 ZÁVEREČNÉ KONKLÚZIE

Na základe uvedených výsledkov konštatujeme, že postpandemická religiozita katolíckej tradície na AOS je o čosi nižšia ako v predpandemickom období. Dokazujú to štatistické údaje získané komparáciou jednotlivých mesiacov v rokoch 2018 – 2024 (november 2018 až február 2024), ako aj priemery účasti na bohoslužbách za jednotlivé roky 2019 – 2023. Rozdiely v dosiahnutých predpandemických a postpandemických mesiacoch a rokoch však nie sú nijako významné; naopak: počty účastníkov bohoslužieb každým postpandemickým rokom stúpajú a možno predikovať, že už v roku 2024 sa štatistické priemery vyrovnajú tým z roku 2019 alebo ich dokonca mierne prekonajú.

Tento predpoklad je zrejмый nielen z grafu 17, ale najmä z komparácií mesiacov v skúmaných rokoch. Jedná sa najmä o postpandemické mesiace január, február, jún a december, kedy záujem o bohoslužby vzrástol v porovnaní rovnakými predpandemickými mesiacmi. Navyše výsledky za predpandemický mesiac apríl v porovnaní s rovnakým mesiacom po pandémie sú takmer identické.

Môžeme teda konštatovať a zároveň vyjadriť nádej, že pandémia koronavírusu SARS-CoV-2 bola novou možnosťou na reštartovanie náboženského života na AOS smerom k novej, zdravej a zrelej religiozity. Táto nová skúsenosť nám zároveň umožňuje pochopiť chod dejín

ako riadenú, časopriestorovú a konečnú realitu odohrávajúcu sa na horizonte nekonečného bytia, ktorým je Boh a jeho počiatková tvorivá myšlienka Logos, ktorý dáva životodarnú silu tomuto svetu skrze Ducha Svätého.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ANZENBACHER, A. 1994. Úvod do etiky. Praha: Zvon, 1994, s. 292. ISBN 80-7113-111-3.
- ARCIBISKUPSTVO BRATISLAVA. 2021. [online]. Dostupné na internete: <https://www.abuba.sk/>
- ARCIBISKUPSTVO BRATISLAVA. 2022. [online]. Dostupné na internete: <https://www.abuba.sk/>
- BISKUPSTVO BANSKÁ BYSTRICA. 2020. *Stanovisko KBS k zákazu verejného slávenia bohoslužieb od 15. októbra*. [online].[cit. 14. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://bbdieceza.sk/stanovisko-kbs-k-zakazu-verejneho-slavenia-bohosluzieb-od-15-oktobra-2020/>
- FARNOSŤ OKOLIČNÉ. 2020. *Od 2. novembra je opäť možné sláviť verejné bohoslužby*. [online].[cit. 16. 02. 2024]. Dostupné na internete: <https://www.farnostokolicne.sk/clanok/od-2-novembra-2020-je-opat-mozne-slavit-verejne-bohosluzby-pre-tych-ktori-sa-vedia-preukazat->
- HUĎA, T. 2021. Religionistika pre vojakov. Úvod do náboženského myslenia v podmienkach OS SR. Liptovský Mikuláš: AOS, 2021. ISBN 978-80-8040-614-1.
- HUĎA, T. 2023. Religiozita kadetov Akadémie ozbrojených síl v celonárodnom kontexte: Spoločenský záťaž alebo šanca s víziou? In: *Vojenské reflexie*, rok 2023, č. 1, s. 104 – 121. ISSN 1336-9202. DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.1.104-121>
- KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. 1999. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999. 918 s. ISBN 80-7162-259-1.
- KATOLÍCKE NOVINY. 2020. *Zákaz verejných bohoslužieb sa predĺžil*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.katolickenoviny.sk/spravodajstvo/category/domace/article/zakaz-verejných-bohosluzieb-sa-predlzil.xhtml>
- KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. 1983. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. 893 s. ISBN 80-7162-227-3.
- KOMOROVSKÝ, J. a kol. 1997. Religionistika a náboženská výchova: Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: F. R. & G., 1997. ISBN 80-85508-36-2.
- KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. [online]. Dostupné na internete: <https://www.tkkbs.sk/>
- VYHLÁŠKA č. 31/2020 Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 20. decembra 2020, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k obmedzeniam prevádzok a hromadných podujatí.
- VYHLÁŠKA č. 186/2021 Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 16. apríla 2021, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k obmedzeniam prevádzok a hromadných podujatí.

VYHLÁŠKA č. 187/2021 Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 16. apríla 2021, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k režimu vstupu osôb do priestorov prevádzok a priestorov zamestnávateľa.

VYHLÁŠKA č. 254/2021 Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 7. októbra 2021, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k obmedzeniam hromadných podujatí.

mjr. PaedDr. PhDr. ThLic. Tomáš HUŽA SchP, PhD.

vojenský dekan

externý spolupracovník Katedry spoločenských vied a jazykov

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš 1

Tel.: +421 960 422 424, +421 903 824 428

E-mail.: tomas.huda@aos.sk